

VOORTGANGSRAPPORTAGE HORMONENDOSSIER

Deze voortgangsrapportage beoogt inzicht te geven in de acties die door de Nederlandse overheid zijn ondernomen op het gebied van de controle op het gebruik van illegale groeibevorderaars. Voorts wordt ingegaan op enkele aspecten van de controle op het gebruik van diergeneesmiddelen. In september 1999 ontving uw Kamer een eerdere voortgangsrapportage. In deel 1 wordt kort een algemeen beeld geschetst, in deel 2 wordt in detail ingegaan op de controles op het gebruik van illegale groeibevorderaars, en in deel 3 wordt ingegaan op de controles op het gebruik van diergeneesmiddelen.

1. Algemeen

Het afgelopen jaar is door de verschillende betrokken overheidsdiensten intensief gewerkt aan een verdere versterking van de controles op het illegaal gebruik van groeibevorderaars en diergeneesmiddelen. Dit gebeurde op nationaal niveau, met name in het kader van de Task Force Hormonen, en op internationaal niveau, waarbij de samenwerking met België veel aandacht kreeg. De nadruk lag niet zozeer op het ontwikkelen van nieuw beleid, maar veeleer op het verder verfijnen en implementeren van bestaand beleid. Doel was het optimaal benutten van de bestaande juridische mogelijkheden, en het optimaliseren van de samenwerking tussen de betrokken overheidsdiensten. Dit laat onverlet dat op onderdelen nadere juridische uitwerkingen hebben plaatsgevonden. Dit moet echter worden gezien als 'finetuning'. De scheidslijn tussen de verantwoordelijkheden van overheid enerzijds en bedrijfsleven anderzijds is in acht genomen. De monsters in het kader van het Nationaal Plan Hormonen en Overige Stoffen zijn door overheidsdiensten genomen, op basis van eigen criteria van LNV en VWS. Dit neemt niet weg dat de RVV een rol speelt in het kader van de nieuwe *Verordening zelfcontrole hormonen* van het Productschap Vee en Vlees. Dit om deelname aan de zelfcontrolesystemen te stimuleren. Bovendien voert de RVV een vorm van toezicht uit op de private zelfcontrolesystemen. Zo heeft de overheid een eigen onafhankelijk controlesysteem maar speelt daarnaast een rol in het welslagen van de private zelfcontrolesystemen. De verdere ontwikkeling van synergie tussen publieke en private controlesystemen zal ook het komende jaar een belangrijk punt van aandacht zijn. Het geheel aan maatregelen heeft geresulteerd in effectievere controles en een grotere pakkans. In het veld zijn goede resultaten geboekt bij de opsporing van overtreders. Of er ook een daling van het gebruik van illegale groeibevorderaars plaats vindt valt moeilijk te zeggen. Het betreft een illegaal circuit en uitspraken daarover zijn per definitie speculatief. Verdere ontwikkeling van de controlesystematiek zal in ieder geval noodzakelijk blijven, al was het maar omdat de hormonencriminaliteit zelf voortdurend nieuwe methodes gebruikt. Ook het correct gebruik van diergeneesmiddelen zal aandacht blijven vragen zolang niet elke producent is overtuigd van het belang van goede landbouw praktijken.

2. Controles op het gebruik van illegale groeibevorderaars

Task Force Hormonen

De beleidsmatige aansturing van de uitvoerende diensten en de afstemming op hoofdlijnen van de activiteiten van de verschillende diensten hebben plaats gevonden in het kader van de interdepartementale Task Force Hormonen, waarin alle betrokken diensten zijn vertegenwoordigd. Het aandachtsveld van de Task Force is het afgelopen jaar overigens uitgebreid tot controles op het gebruik van diergeneesmiddelen, met name op het gebied van residuen in pluimveevlees (zie verder onder 3).

Geconstateerd moet worden dat de samenwerking tussen de verschillende overheidsdiensten in het kader van de Task Force Hormonen bevredigend is. In het veld kan deze samenwerking echter nog verder worden ontwikkeld. De komende tijd zal dan ook aandacht worden besteed aan de samenwerking tussen de verschillende overheidsdiensten op lokaal niveau (inclusief de verschillende betrokken opsporingsdiensten). Hierbij zal worden uitgegaan van specifieke praktijkgevallen. Het overheidsoptreden rond deze specifieke praktijkgevallen zal nauwgezet worden geanalyseerd, en op basis hiervan zullen de resterende knelpunten worden geïdentificeerd en weggenomen.

De contacten tussen het Openbaar Ministerie (OM) en de Ministeries van LNV en VWS, op het gebied van de controles op het gebruik van diergeneesmiddelen en hormonen, zijn verder geïntensiveerd in het kader van korte stages, die medewerkers van het expertisecentrum Landbouw, Natuurbeheer en Visserij van het OM, het afgelopen jaar bij bovengenoemde Ministeries hebben gelopen.

Monsternames RVV

De RVV heeft in 1999 in het kader van het Nationaal Plan Hormonen en Overige Stoffen op runderbedrijven 3261 dieren bemonsterd op residuen van hormonen en andere verboden stoffen, en in slachterijen 3372. Hierbij werden 6 dieren (of karkassen) positief bevonden. De monsters op de boerderij werden door de RVV voor een deel gericht genomen en voor een deel aselekt. Hier bovenop werden door de RVV nog eens 6278 monsters onderzocht afkomstig van karkassen in de slachterij of (voor een klein deel) van importvlees, waarbij 8 monsters positief werden bevonden. Het aantal onderzochte monsters en het aantal dieren (karkassen) dat door de RVV positief is bevonden zijn daarmee van dezelfde orde van grootte als in 1998.

In het Nationaal Plan Hormonen voor het lopende jaar zijn als nieuwe stoffen stanozolol en corticosteroiden opgenomen. Verder worden nu ook haarmonsters onderzocht omdat bepaalde verboden stoffen hierin veel langer aantoonbaar zijn dan in de tot nu toe gangbare urinemonsters; hiermee neemt de pakkans toe. Daarnaast worden in het kader van een speciaal onderzoeksproject van het RIKILT andere, nieuwe monstermaterialen onderzocht op residuen van illegale groeibevorderaars. Als onderzoek van deze nieuwe monstermaterialen goede resultaten oplevert, zullen deze worden opgenomen in het Nationaal Plan 2001.

Als bijlage treft u aan de resultaten van het Nationaal Plan Hormonen en Overige Stoffen over 1999.

Monsternames AID

De AID heeft in 1999 in het kader van grootschalige opsporingsonderzoeken op verdachte bedrijven 1129 monsters onderzocht, en op basis daarvan 139 dieren op 4 bedrijven positief bevonden. Deze aantallen positieve monsters zijn hoger dan in voorgaande jaren. Het totaal aantal processen verbaal dat de AID in 1999 heeft uitgedeeld wegens gebruik van illegale groeibevorderaars (19) was van dezelfde orde van grootte als in 1998.

Overigens heeft de AID in de eerste helft van 2000 als gevolg van een gerichte actie, die was afgestemd met België, en mede werd uitgevoerd door de KCR (Kwaliteitscontrole Runderen), op 10 bedrijven 164 dieren positief bevonden voor het hormoon stanozolol. De Tweede Kamer is op 14 april jl. (Tweede Kamer 1999-2000, 26800 XIV, nr.108) schriftelijk op de hoogte gesteld van de eerste resultaten van deze actie. Het betreft hier een netwerk van gebruikers. Door de AID wordt onderzocht hoe een dergelijk netwerk van gebruikers tot stand heeft kunnen komen.

Ontwikkeling onderzoeksmethoden

Het ontwikkelen van nieuwe analysemethoden, met als doel in de pas te blijven lopen met de ontwikkelingen in het veld, blijft actueel. Het RIKILT, het RIVM en het Centraal Laboratorium RVV zijn alledrie actief op dit gebied en stemmen hun activiteiten op elkaar af. Veel wordt geïnvesteerd in innovatieve onderzoeksbenaderingen. Zo werd door het RIKILT onlangs een nieuwe, snelle, universele en full-scan methode in gebruik genomen waarmee groeibevorderende stoffen in cocktails kunnen worden geïdentificeerd, terwijl het RIVM zich heeft toegelegd op de toepassing van innovatieve extractiemethoden waarmee het multi-residu onderzoek van voor consumptie bedoeld vlees aanmerkelijk kon worden verbeterd. Op deze manier is bijvoorbeeld het gebruik van een tot dusver niet eerder in Nederland aangetroffen stof (het hormoon fluoxymesteron) vastgesteld.

Feit is echter wel dat de ontwikkeling en de toepassing van deze analysemethoden zeer kostbaar zijn. Er wordt dan ook, naast de ontwikkeling van nieuwe analysemethoden, geïnvesteerd in de verdere ontwikkeling van andere methoden die een rol kunnen spelen bij het identificeren van dieren die mogelijk behandeld zijn, waardoor minder monsters hoeven te worden geanalyseerd. Bij in beslag genomen dieren die behandeld zijn met cocktails worden anatomische veranderingen gevonden. Voor een deel worden deze veranderingen toegeschreven aan een verstoorde hormoonbalans, voor een ander deel aan effecten op het afweersysteem. Nader onderzoek naar

het werkingsmechanisme van cocktails, de anatomische veranderingen die zij veroorzaken, en de invloed op het afweersysteem kan mogelijk bijdragen tot het ontwikkelen van criteria voor de identificatie van behandelde dieren. Monsteranalyse dient dan ter bevestiging. In dit kader gaan medewerkers van het RIKILT nu reeds bij bepaalde AID-acties mee naar verdachte bedrijven. De groeiende nationale en internationale samenwerking op het gebied van het onderzoek naar groeibevorderaars draagt eveneens bij aan een verdere ontwikkeling van de opsporingsstrategieën.

Het RIVM speelt als communautair referentielaboratorium voor illegale groeibevorderaars een bijzondere rol in de EU. Het wordt door de Commissie en de Lidstaten veel geraadpleegd over zaken aangaande de detectie van groeibevorderaars, en is daarmee goed op de hoogte van alle relevante ontwikkelingen.

Actiegrenzen

De drie betrokken overheidslaboratoria, het RIVM, het RIKILT en het Centraal Laboratorium RVV, hebben in onderling overleg een werkwijze ontwikkeld waarbij kan worden afgestapt van de zogenoemde actiegrenzen (starre grenswaarden, die bepalen of een monster positief wordt verklaard). Het grote voordeel van deze nieuwe werkwijze is dat het aantal positieve monsters dat (om laboratorium-technische redenen) negatief moet worden verklaard tot een absoluut minimum beperkt kan blijven. Door een verbeterde uitwisseling van methoden door de betrokken laboratoria blijft de mogelijkheid van een betrouwbare contra-expertise gewaarborgd. De nieuwe werkwijze wordt op dit moment geïmplementeerd in de praktijk.

Internationale samenwerking

Het afgelopen jaar is intensief samengewerkt met de Belgische autoriteiten. Een Nederlands-Belgische werkgroep heeft de verschillen in wetgeving, organisatie en bestrijding in kaart gebracht. De betrokken directeuren hebben overleg gevoerd en hebben afspraken gemaakt over de uitwisseling van onderzoeksgegevens (om te voorkomen dat wetenschappelijk onderzoek dubbel wordt uitgevoerd), het wederzijds beschikbaar stellen van laboratoriumcapaciteit in geval van piekbelasting (om zo snel mogelijk tot eventuele vervolging over te kunnen gaan), en het tijdelijk laten meelopen van personeel (teneinde wederzijds kennis en ervaring uit te wisselen). In dit verband is ook gesproken over het standaard in onderzoek nemen van runderen zwaarder dan 600 kg, een Belgische maatregel die door Nederland is overgenomen. Op basis van deze besprekingen heeft Nederland besloten deze maatregel zodanig aan te passen dat wordt voorkomen dat dieren (met name van zware vleesrassen) onnodig in onderzoek worden genomen, terwijl het risico van 'hormoontourisme' minimaal blijft.

In het kader van de opsporing is door de AID zowel met België als met Duitsland intensief samengewerkt; hierbij is ook het Openbaar Ministerie betrokken geweest. Overigens zal de AID het komende jaar een internationale workshop organiseren voor medewerkers van opsporingsdiensten uit heel Europa, die belast zijn met de bestrijding van het gebruik van illegale groeibevorderaars.

De Europese Commissie zal verzocht worden de bestrijding van het gebruik van illegale groeibevorderaars bij de Lidstaten aan de orde te stellen, teneinde meer afstemming van beleid en uitvoering tussen de Lidstaten tot stand te brengen, ook qua intensiteit van controles.

Overigens heeft navraag bij de Europese Commissie en bestudering van Nationale Plannen van andere Lidstaten geen aanwijzingen opgeleverd voor zeer grote kwaliteitsverschillen tussen de Nationale Plannen van verschillende Lidstaten.

Private zelfcontrolesystemen

Sinds 1 januari 2000 is de *Verordening zelfcontrole runderen* van het Productschap Vee en Vlees (PVV) van kracht. Deze verplicht rundveehouders zich aan te sluiten bij een privaat zelfcontrolesysteem; het enige alternatief voor een veehouder is zelf elk rund te laten onderzoeken op residuen van groeibevorderaars alvorens het in de handel wordt gebracht. Op basis van de verordening dienen ook slachterijen zich aan te sluiten bij een zelfcontrolesysteem.

De RVV voert een audit (een vorm van toezicht op toezicht) uit op deze zelfcontrolesystemen: op basis van protocollen, in overleg tussen PVV en RVV tot stand gekomen, worden de zelfcontrolesystemen door de RVV getoetst. Hiermee krijgt de RVV zicht op kwaliteit, aard en

frequentie van de controles die door de zelfcontrolesystemen worden uitgevoerd. Indien daar aanleiding toe is treedt LNV in overleg met het PVV over gewenste aanpassingen. Deze informatie wordt bovendien door de RVV gebruikt bij het vorm geven van de eigen controles.

Runderen van eigenaren die in overtreding zijn van de *Verordening zelfcontrole runderen* kunnen zonder meer als verdacht worden beschouwd. Ze krijgen van de RVV geen exportcertificaat indien ze aangeboden worden voor export. Indien deze dieren worden aangeboden voor de slacht zal de eigenaar van de slachterij de RVV hiervan op de hoogte stellen; de dieren worden dan standaard door de RVV in uitgebreid onderzoek genomen, op kosten van de eigenaar (ruim 2000 gulden per dier). Daarnaast toetst de RVV streeksproefsgewijs of het bedrijfsleven deze selectie correct uitvoert. Op deze manier wordt door de RVV een bijdrage geleverd aan het welslagen van het systeem.

De AID is belast met de opsporing van feiten in strijd met de productschapsverordening. Bedrijven, waarbij SKV (Stichting Kwaliteitsgarantie Vleeskalversector) of KCR het gebruik van hormonen hebben aangetoond, worden in principe door de AID onder toezicht geplaatst, nader onderzocht en strafrechtelijk vervolgd.

Dieren die zijn bemonsterd door SKV of KCR moeten na monsternamen, op basis van de bepalingen van de private zelfcontrolesystemen, verplicht enige tijd op het veehouderijbedrijf worden gehouden. Zo wordt voorkomen dat positieve dieren worden geslacht en in consumptie komen voordat de uitslagen van monsteronderzoek bekend zijn. De Diergeneesmiddelenwet zal zodanig worden gewijzigd dat dieren, die zijn bemonsterd door RVV en AID, ook op het veehouderijbedrijf moeten worden gehouden totdat de uitslagen van monsteronderzoek bekend zijn; voorgenomen wordt begin 2001 hiertoe een voorstel naar de Raad van State te zenden om advies.

In de vorige voortgangsrapportage is gemeld dat de gegevens van dieren, bemonsterd door RVV of AID, zouden worden doorgegeven aan de RVV in de slachterij. Dit blijkt in de huidige praktijk op korte termijn niet haalbaar omdat dit een geheel nieuwe systematiek van de RVV in de slachterij vereist. Het I&R-systeem kan hier op termijn een oplossing voor bieden, wanneer gegevens van bemonsterde dieren in het systeem zichtbaar zullen zijn. De inzet is om dit via deze lijn te regelen.

Sancties

Een verhoging van de strafmaat voor de handel in en het gebruik van illegale groeibevorderaars is opgenomen in een voorstel voor wijziging van de *Gezondheids- en welzijnswet voor dieren*, dat thans voor advies ligt bij de Raad van State.

De AID brengt kosten van onderzoek van bepaalde monsters sinds deze zomer in rekening bij de eigenaar van de betreffende dieren. Deze kosten kunnen hoog oplopen aangezien de analyses vaak zeer duur zijn.

3. Controles op het gebruik van diergeneesmiddelen

Zoals eerder gesteld heeft de Task Force Hormonen zijn activiteiten uitgebreid tot de controles op het gebruik van diergeneesmiddelen. Punt van aandacht hierbij was onder andere de problematiek van residuen van diergeneesmiddelen in pluimveevlees.

Zoals gesteld in de brief aan de Consumentenbond, die u op 27 juni in afschrift is toegestuurd, wordt het aantal monsters pluimveevlees dat in het kader van het Nationaal Plan wordt onderzocht op residuen van antibiotica, structureel verhoogd. Voor het komende jaar gaat het om 1000 extra monsters. In de betreffende laboratoria zijn inmiddels de nodige voorzieningen getroffen om deze stroom monsters te kunnen verwerken. Koppels kippen van overtreeders zullen gedurende zes opeenvolgende mest ronden standaard worden bemonsterd in de slachterij. Indien hierbij wederom overtredingen worden geconstateerd zal de betrokken pluimveehouder gedurende een half jaar pas dieren aan de slachterij mogen leveren nadat bij een steekproef enkele dagen vóór de slacht geen ontoelaatbare antibiotica residuen zijn vastgesteld. Overigens zal worden onderzocht of deze laatste werkwijze ook ten algemene kan worden ingevoerd voor de controles op residuen van diergeneesmiddelen bij kippen.

Daarnaast heb ik bij het Productschap Pluimvee en Eieren aangedrongen op een privaatrechtelijk kwaliteitssysteem om het gebruik van antibiotica in de pluimveehouderij ook in sectoraal verband onder controle te krijgen.

Voorts wijs ik op de *Vrijstellingsregeling artikel 2 Diergeneesmiddelenwet 1999* en de gewijzigde *Regeling administratieve voorschriften ingevolge Diergeneesmiddelenwet*. Beide regelingen dragen bij aan een betere handhaafbaarheid van de regelgeving met betrekking tot diergeneesmiddelen. De Vrijstellingsregeling biedt een oplossing voor het gebrek aan geregistreerde middelen voor met name de kleine veehouderijtakken en geeft dierenartsen in principe de mogelijkheid om in alle gevallen een therapie in te stellen bij zieke dieren.

Door een nieuwe opzet met betrekking tot de registratie en administratie van toegepaste diergeneesmiddelen (logboek) zijn de daarmee gepaard gaande administratieve lasten aanzienlijk verlaagd waardoor de oorzaken voor niet-naleving zijn weggenomen. Een betere naleving verhoogt de mogelijkheden van controle op het gebruik van diergeneesmiddelen.

4. Tenslotte

De bestrijding van het illegaal gebruik van hormonen en diergeneesmiddelen zal het komende jaar met kracht worden voortgezet. Over een jaar ontvangt u de volgende voortgangsrapportage.